

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.344:355.01

Вербенський Михайло Георгійович,доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
директор ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6870-5427**Свірін Микола Олександрович,**кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-9443-7566

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ)

У статті розглянуто напрями вдосконалення протидії та запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї та боєприпасів в Україні, здійснено аналіз вітчизняного законодавства й міжнародного досвіду з цих питань, визначено шляхи оптимізації законодавчого і нормативно-правового забезпечення з питань обігу вогнепальної зброї в умовах воєнного стану, а також використання з цією метою відповідного позитивного вітчизняного та міжнародного досвіду.

Ключові слова: протидія та запобігання злочинам, незаконний обіг вогнепальної зброї, законодавче забезпечення, міжнародний досвід.

Обраний Україною та підтриманий українським суспільством європейський шлях подальшого розвитку потребує здійснення державою послідовних і цілеспрямованих кроків у напрямі створення законодавчої бази, що дозволить ефективно протидіяти й запобігати злочинності. Водночас вагомою загрозою поступальному розвитку суспільних відносин в Україні є інтенсивність та небезпечність протиправних посягань кримінального характеру, у тому числі й у сфері обігу вогнепальної зброї. Передусім підвищену суспільну небезпеку несуть злочини, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та боєприпасів і відповідно створюють високу суспільну напругу. Наслідками вчинення таких протиправних діянь нерідко є нанесення непоправної шкоди життю та здоров'ю громадян, отримання ними тілесних ушкоджень та каліцтва, масової загибелі людей тощо.

Статистичні дані свідчать, що протягом 2017–2021 рр. в Україні було зареєстровано 36 672 злочини, пов'язані із незаконним обігом вогнепальної зброї (ст. ст. 262, 263, 263¹ 264, 410 Кримінального кодексу України (далі – КК України)).

© Verbenskyi Mykhailo, Svirin Mykola, 2022

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2022.3\(57\).8](https://doi.org/10.36486/np.2022.3(57).8)

Issue 3(57) 2022

<http://naukaipravoohorona.com/>

При цьому із застосуванням вогнепальної зброї та боеприпасів за вказаний період вчинено 2 174 злочини [1]. За перше півріччя 2022 року органами Національної поліції України, на тлі зниження на 31 % (у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року) загальної кількості виявлених кримінальних правопорушень та практично такої ж кількості злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї (2 505), зареєстровано на 80 % більше злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї (275). За цей же період 2022 року, за даними Національної поліції, з незаконного обігу вилучено 352 пістолети, 44 карабіни та гвинтівки, 103 автомати, 6 гранатометів, 30 обрізів, 68 одиниць саморобної зброї, 64,3 тис. набоїв, 1 053 гранати.

Проте запобігання кримінальним правопорушенням залишається мало-ефективним, правоохоронним органам, на жаль, не вдається приборкати неконтрольоване розповсюдження вогнепальної зброї та боеприпасів (надалі в цій роботі – вогнепальної зброї). Так, аналіз статистичних даних свідчить, що за досліджуваний період у середньому розкривалося лише 40 % виявлених кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї (справи, у яких особам повідомлено про підозру у вчиненні злочину), на стадії готування та замаху попереджено усього близько 0,5 % зареєстрованих злочинів. Зокрема, у 2021 році залишились нерозкритими: 75 % злочинів, вчинених за ст. 262 КК України (у 2020 – 88 %); 11 % – ст. 263 КК (у 2020 – 24 %); майже 91 % – за ст. 410 КК (у 2020 – 83 %); 20 % злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї (у 2020 – 19 %); 35% – з використанням вибухових речовин (у 2020 – 30 %) [1]. Зазначене, безперечно, свідчить про те, що правоохоронна система в Україні має істотні труднощі із розкриттям таких злочинів, що, зокрема, пов'язано з: архаїчністю чинного законодавчого та нормативно-правового регулювання обігу вогнепальної зброї; недоліками кримінально-правового характеру; прорахунками в організації й тактиці запобігання злочинам цієї категорії, а також у забезпеченні своєчасного виявлення та вилучення вогнепальної зброї, боеприпасів із незаконного обігу; відсутністю сучасного науково-методичного забезпечення для виявлення, запобігання та ефективного досудового розслідування таких злочинів тощо.

Слід зазначити, що суттєві корективи до проблеми, яка розглядається, вносить і війна, у стані якої на сьогодні знаходиться Україна внаслідок збройної агресії Росії, адже вогнепальна зброя – це засіб (інструмент) війни, за допомогою якого реалізуються цілі тих чи інших воєнних дій (оборона, наступ, охорона тощо). Так, велика кількість вогнепальної зброї роздана населенню державними органами на початку повномасштабної війни. Це був вимушений захід, який, як офіційно стверджують правоохоронці, відіграв свою роль в обороні Києва та інших міст України [2, 3]. Крім того, на руках у населення знаходиться значна частина вогнепальної зброї, у тому числі й та, що полишена окупантами під час відступу з тимчасово захоплених територій. Хтось із громадян відкладає цю зброю на “чорний день”, хтось передає її злочинцям.

Тому наведені статистичні дані за 2022 рік здебільшого відображають показники діяльності Національної поліції у поточному році, а не реальний стан протидії та запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в Україні.

Такий стан справ не дає надії на швидке вирішення цієї проблеми, а незаконний обіг вогнепальної зброї становить реальну загрозу національній безпеці України.

Зважаючи на викладене, *метою* нашого дослідження є визначення шляхів та напрямів удосконалення протидії та запобігання в Україні незаконному обігу вогнепальної зброї в сучасних умовах.

Проблемам протидії та запобігання злочинам у сфері обігу вогнепальної зброї присвячено праці таких відомих учених, як Ю.М. Антонян, О.М. Бандурка, В.В. Голіна, М.С. Грінберг, І.М. Даньшин, В.П. Ємельянов, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, А.В. Савченко та ін. Водночас сучасна криміногенна ситуація в Україні, що погіршується за рахунок стрімкого поширення в умовах війни незаконного обігу вогнепальної зброї, недосконалість законодавчого регулювання у цій сфері та необхідність удосконалення протидії та запобігання таким злочинам потребують пошуку подальших шляхів розв'язання цих проблем.

Проведене дослідження відповідного міжнародного досвіду та досвіду окремих зарубіжних країн свідчить, що ефективна протидія та запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї на сьогодні можливі лише за умов належного законодавчого забезпечення у сфері обігу вогнепальної зброї та міжнародної співпраці з цих питань. Зазначимо, що виходячи з цього, у межах виконання Угоди про асоціацію, Україна взяла на себе зобов'язання співпрацювати у сфері боротьби з організованою злочинністю, зокрема, запобігати незаконному обігу вогнепальної зброї.

Питання щодо регулювання обігу вогнепальної зброї, здійснення контролю за цим процесом є актуальними для усіх держав сучасного світу. Значної уваги приділено цим проблемам і на міжнародному рівні, зокрема у *Протоколі Організації Об'єднаних Націй проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї*, затвердженому Резолюцією 55/255 Генеральної Асамблеї ООН від 31.05.2001 (далі – Протокол ООН A/Res/55/255), який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року [4]. Протокол ООН A/Res/55/255, до якого Україна приєдналась 2 квітня 2013 року [5], покликаний сприяти створенню на міжнародному рівні комплексної системи контролю за виготовленням та переміщенням вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів та боєприпасів до неї, а також спрямований на зміцнення співробітництва між державами у цій сфері; визначає комплекс правових, організаційних та інших заходів глобального, регіонального й національного рівнів.

Проведений аналіз досвіду зарубіжних країн у цій сфері доводить, що у більшості країн світу обіг вогнепальної зброї регулюється спеціальними законами, якими, серед інших, регламентуються і відносини щодо обігу цивільної вогнепальної зброї, зокрема придбання її громадянами, носіння, використання тощо.

Натомість Україна на сьогодні фактично залишається єдиною державою в Європі та однією з небагатьох у світі, де відсутній спеціальний закон щодо регулювання обігу вогнепальної зброї. Порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної та холодної зброї визначений відповідною Інструкцією, затвердженою МВС України ще у 1998 році [6], Інструкцією про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення

чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї, затвердженою наказом МВС України від 31.05.1993 № 314 та зареєстрованим Міністерством юстиції України від 12.08.1993 за № 106 [7], Положенням про функціональну підсистему “Єдиний реєстр зброї” єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, затвердженим наказом МВС України від 10.01.2022 № 2 [8] та деякими іншими нормативно-правовими актами МВС України у зазначеній сфері.

Доцільно зауважити, що вказана нормативно-правова база недостатньо регламентує актуальні питання обігу зброї і не відповідає принципу правової визначеності. Зокрема, це: відсутність узгодженої термінології, що призводить до вільного трактування низки понять та корупційних ризиків; невизначеність правових підстав діяльності стрілецьких спортивних організацій тощо. Що ж стосується функціонування єдиного реєстру зброї, то за відсутності базового закону про зброю в МВС України все ж планують запустити його “в промислову експлуатацію з тим набором сервісів, які готові та можливі на цей час. Тобто він може повноцінно працювати вже наприкінці жовтня, і громадяни можуть бачити в ньому інформацію про себе, розуміти актуальність строків щодо документів, отримувати нові сервіси тощо” [9].

Небезпека неконтрольованого обігу вогнепальної зброї в Україні є очевидною, відповідно очевидною є й потреба у законодавчому врегулюванні організації та контролю за її обігом.

Слід зазначити, що полеміка з питань необхідності законодавчого врегулювання обігу вогнепальної зброї точиться в політичних колах і громадянському суспільстві України, серед працівників правоохоронних органів, правозахисників та інших фахівців упродовж 30 років незалежності нашої держави (особливо після початку спровокованого та підтриманого РФ збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях у 2014 році). Про важливість прийняття такого закону, зокрема для вироблення кримінально-правової політики у сфері протидії злочинам у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, неодноразово зазначалося і науковцями [10]. При цьому серед учасників дискусії з означеного питання фактично однозначним є підхід до головного аспекту проблеми – обіг зброї в державі має бути врегульованим саме на законодавчому рівні, з метою усунення низки законодавчих протиріч, зокрема:

- Конституція України гарантує, що *правовий режим власності визначається виключно законами України* (пункт 7 статті 92), а зброя вочевидь належить до власності;

- статтею 263 КК України передбачена відповідальність за носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу. Водночас, на думку багатьох фахівців, за відсутності закону про зброю таке кримінальне правопорушення в принципі неможливе [11].

Попри відсутність в Україні закону про обіг зброї, у власності наших громадян вже знаходиться значна кількість вогнепальної зброї. У Міністерстві внутрішніх справ України (далі – МВС України) зазначають, що станом на 01.10.2021 в особистому користуванні громадян України зареєстровано 790 055 одиниць мисливсь-

кої гладкоствольної та 170 195 одиниць мисливської нарізної і комбінованої зброї. Крім того, у власності громадян перебуває також майже 220 000 одиниць травматичних пістолетів і револьверів, а загальна кількість зареєстрованої вогнепальної зброї становить 1 225 353 одиниці [12]. Це, на нашу думку, ще раз підкреслює необхідність законодавчого врегулювання обігу вогнепальної зброї в державі.

Характерно, що за роки незалежності в нашій країні було розроблено достатньо значну кількість законопроектів, що мали за мету законодавче врегулювання питань у цій сфері суспільних відносин, частина з яких навіть вносились у порядок денний Верховної Ради України. Проте жоден із них не став законом.

Враховуючи політичну та суспільну потреби, єдність думок урядовців та науковців щодо необхідності прийняття такого законодавчого акта, виникає очевидне запитання щодо причин, які гальмують цей процес.

Їх можливо розділити на декілька груп, але головною з них є одна – закон повинен визначити обсяг та межі права громадян на володіння та користування вогнепальною зброєю. Гострота цього питання й викликає широку дискусію у суспільстві, під час якої вибудувалися дві основні позиції: *перша* – надати громадянам право володіти та користуватися короткоствольною вогнепальною зброєю для захисту життя, здоров'я і власності у стані необхідної оборони або крайньої необхідності; *друга* – наше суспільство ще не дозріло до такого кроку держави. Доречно зазначити, що у межах першої позиції розглядається також варіант, за якого громадянам надається право володіти вогнепальною зброєю, але без права її носіння у громадських місцях.

Фахівцями (експертами) з цих питань та науковцями неодноразово зазначалося, що у ході розробки та прийняття такого законопроекту мають бути проаналізовані та враховані усі можливі ризики для громадської (публічної) безпеки, особистої безпеки громадян, національних інтересів тощо. Проте, підходи до вирішення питання щодо надання громадянам права на володіння короткоствольною вогнепальною зброєю різняться як у науковців, так і серед представників різних політичних сил, що не дозволяє знайти консенсус для затвердження такого закону. Не є винятком і останній з таких законопроектів – проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю (реєстраційний № 5708 від 25.06.2021), прийнятий 23.02.2022 за основу зі скороченням строку підготовки (знаходиться у стадії підготовки до другого читання) [13].

На нашу думку, загальним ризиком запровадження у вільний обіг короткоствольної вогнепальної зброї (пістолети, револьвери) є підвищена небезпека для життя та здоров'я людей, яку несе така зброя як джерело підвищеної небезпеки. Зарубіжний досвід свідчить, що наявність вогнепальної зброї полегшує вчинення вбивств, самогубств, підвищує ймовірність нещасних випадків. Так, у період 1999–2016 рр. у США від вогнепальної зброї загинуло 572 537 осіб (1,3 % усіх смертей); скоєно 336 579 самогубств (51,8 % усіх самогубств), 213 175 вбивств (67,7 % усіх вбивств), 11 428 ненавмисних смертей (0,5 % усіх ненавмисних смертей) [14]. За результатами дослідження, проведеного у США, вогнепальна зброя була другою за частотою причиною смертей серед дітей (15 % всіх дитячих смертей) [15].

Слід погодитися з думкою про те, що *сама зброя не вбиває, вбивають люди*. Залежно від того, в чийх руках знаходиться зброя (офіційно зареєстрована), доцільно звернути увагу на дві групи взаємопов'язаних факторів:

а) зброєю володіють *особи з різними видами залежності (наркотики, алкоголь), психічними розладами або схильні до вчинення правопорушень насильницького характеру* тощо. Навіть у спеціальному виписаному законі на сьогодні в Україні неможливо встановити абсолютно надійні та ефективні запобіжники для недопущення до зброї неадекватних осіб [16]. Такі озброєні особи однозначно наражатимуть інших громадян на небезпеку, зокрема під час:

- застосування насилля у родинях, п'яних сварок із сусідами, знайомими;
- з'ясування стосунків у громадських місцях (у т. ч. в ресторанах, кафе), транспорті, під час управління транспортним засобом тощо.

Крім того, такі особи (з неурівноваженою психікою) можуть залучатися екстремістськими елементами до участі у протиправних діях. Короткоствольна зброя такими особами може бути використана і для самогубства;

б) *особи, які недостатньою мірою володіють навичками у поводженні зі зброєю* (не проходили військову службу та не працювали в правоохоронних органах тощо), *невідповідально ставляться до збереження зброї*.

Фахівці справедливо зазначають, що *людина повинна бути морально готова використовувати зброю, мати певні навички та добре знати закон про порядок застосування вогнепальної зброї* [16]. Загрози володіння непідготовленими особами вогнепальною зброєю пов'язані з тим, що зброєю мало володіти, нею ще треба вміти скористатись та забезпечити її надійне зберігання. В іншому випадку:

- *зброя може опинитися в руках злочинців або осіб, які не мають права на володіння нею* (включаючи членів сім'ї власника), і бути використана з протиправною метою.

Судово-слідчій практиці відомі непоодинокі випадки, коли:

- були перевищені межі необхідної оборони або крайньої необхідності у ході захисту життя, здоров'я і власності;

- кримінально налаштовані особи використовували викрадену зброю зі злочинною метою, щоб уникнути відповідальності та ввести в оману слідчі органи тощо;

- неповнолітні брали зброю без дозволу у батьків чи інших членів родини і вчиняли правопорушення різної тяжкості, у т. ч. із багатьма потерпілими (жертвами).

Таким чином, очевидно, що легалізація короткоствольної вогнепальної зброї в Україні для населення є досить небезпечною ідеєю. Найбільш вигідною офіційна реалізація та розповсюдження такої зброї буде для виробників і поширювачів зброї, а також злочинного середовища.

Справедливою, на наш погляд, є думка про те, що дискусія про короткоствольну вогнепальну зброю, яку громадяни нібито повинні мати для захисту своїх інтересів на вулицях, є вкрай шкідливою по відношенню до українського народу. Такий обіг підвищує небезпеку для усіх мешканців України бути вбитими або пораненими за рахунок того, що хтось буде використовувати таку зброю. Якщо є

потреба і бажання захистити домівку, зазначають фахівці, можна купити мисливську рушницю чи карабін [16].

Разом із цією проблемою нагальним видається питання щодо вдосконалення системи спеціальної перевірки осіб для видачі їм дозволів на право володіння вогнепальною зброєю, зокрема тим, які вчиняли правопорушення насильницького характеру, вели асоціальний спосіб життя тощо. Необхідно унеможливити факти корупції при отриманні довідок про психічний стан особи та її захворювання. Вбачається вкрай актуальним запровадження електронного реєстру медичних довідок про відсутність психічних, алкогольних, наркотичних захворювань. Це буде запобіжником від зловживань при видачі довідок людям, які мають відповідні захворювання.

Воєнний стан в Україні та наявні бойові дії на території країни значною мірою актуалізували зазначені вище ризики. Так, стрімке поширення серед цивільного населення необлікованої вогнепальної зброї, напружений емоційний стан громадян, стресові ситуації тощо створюють додаткові загрози громадському порядку у суспільстві, які будуть актуальними довгий час і після закінчення війни. Тому вважаємо, що на сучасному етапі в Україні легалізація короткоствольної вогнепальної зброї для громадян є передчасною та такою, що призведе до стрімкого погіршення кримінальної ситуації в країні.

У зв'язку з цим найбільш прийнятною, на нашу думку, є принципова позиція керівництва Національної поліції України про те, що спочатку необхідно провести облік зброї на руках у громадян, а вже потім вести мову про її легалізацію. Так, очільник Національної поліції Ігор Клименко зазначає: “Моя позиція і позиція Нацполіції: спочатку ми маємо усю зброю, яка була легально видана нашим громадянам, поставити на облік, ми її ставимо на облік і під час війни, і після війни ми маємо її поставити на облік. І тільки після цього ми можемо приступати до широкої дискусії щодо легалізації короткоствольної зброї” [17].

Зі свого боку вважаємо, що держава повинна всебічно підсилювати професіоналізм і довіру громадян до правоохоронних органів (передусім, Національної поліції), які (і тільки вони) мають підтримувати порядок у країні, що є особливо актуальним на сьогодні в Україні у період воєнного стану. Перекладання ж на громадян функцій захисту від злочинних посягань є неприпустимим. В іншому випадку хаос і насильство можуть призвести до тотальної війни “всіх проти всіх”, самосудів, ситуації, коли будь-який побутовий конфлікт може перерости в озброєне протистояння, тобто отримати зовсім інший рівень суспільної небезпеки.

Таким чином, вважаємо, що на сьогодні надання права на володіння громадянами короткоствольною вогнепальною зброєю є передчасним, адже спочатку необхідно налагодити дієвий та ефективний контроль за обігом зброї, домогтися усунення будь-яких корупційних складових у цій сфері тощо.

Водночас в Україні конче потрібно прийняти закон про обіг зброї, розроблений з урахуванням положень Протоколу ООН А/Res/55/) [4], Типового закону ООН про боротьбу з незаконним виготовленням та обігом вогнепальної зброї, її складових частин та компонентів, а також боєприпасів до неї, розробленого Управлінням ООН з наркотиків і злочинності [18] та інших міжнародно-правових документів.

Головними завданнями такого закону, який визначатиме засади державної політики України у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, насамперед мають стати:

– забезпечення системного контролю за виробництвом, ввезенням та обігом вогнепальної зброї в Україні;

– координація діяльності правоохоронних органів держави, спрямованої на підвищення ефективності виявлення та вилучення з незаконного обігу вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин, виявлення та ліквідацію каналів контрабандного їх потрапляння та незаконного переміщення територією України;

– забезпечення функціонування інформаційних баз даних щодо вогнепальної зброї, визначення їх розпорядників.

Крім того, законом мають бути: надані вивірені та однозначні поняття, що характеризують обіг вогнепальної зброї; визначені єдині для всіх суб'єктів правила такого обігу, порушення яких тягне за собою юридичну, у тому числі і кримінальну відповідальність; внесені зміни до КК України та інших актів законодавства, які регулюють окремі питання у сфері обігу вогнепальної зброї. Розроблена на основі такого закону нормативно-правова база має стати дієвим інструментом у протидії та запобіганні незаконному обігу вогнепальної зброї.

За результатами аналізу відповідного вітчизняного та міжнародного досвіду вважаємо можливим запропонувати такі визначення, які мають бути закріплені на законодавчому рівні:

– *обіг зброї* – це здійснювані відповідно до законодавства: виробництво та торгівля зброєю, продаж, обмін, дарування, передача, придбання, колекціонування, експонування, спадкування, облік, зберігання, носіння, перевезення, транспортування, застосування, вилучення, утилізація, ввезення зброї до України та вивезення зброї з України;

– *вогнепальна зброя* – це будь-яка переносна ствольна зброя, яка призначена або пристосована для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевого заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що перебуває на визначеній відстані, за винятком старовинної вогнепальної, та не призначена для стрільби патронами з металевими гільзами центрального бою та кільцевого запалення;

– *запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї* – це цілеспрямована діяльність визначених законом суб'єктів щодо системної нейтралізації та усунення криміногенних факторів, що спричиняють це явище, а також протидії вчиненню злочинів у сфері обігу вогнепальної зброї.

З метою удосконалення кримінально-правової протидії та запобігання злочинам у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів нагальним є внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України, зокрема:

– щодо визнання обставиною, що обтяжує покарання (ст. 67 КК України), *незаконне заволодіння вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами чи вибуховими пристроями або вчинення злочину із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин чи вибухових пристроїв;*

– щодо надання у КК України кримінально-правової оцінки діям, пов'язаним із незаконним виготовленням складових частин і компонентів вогнепальної зброї, що є складовою технологічного процесу виготовлення вогнепальної зброї, а також заволодінням складовими частинами і компонентами вогнепальної зброї (викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовою особою своїм службовим становищем) або їх обігом (носіння, зберігання, придбання, передача чи збут тощо). Відповідно до Протоколу ООН (A/Res/55/255) [4] такі діяння охоплюються поняттям *незаконний обіг вогнепальної зброї*;

– статтю 263 КК України доповнити приміткою, де зазначається, що *гладкоствольна мисливська зброя та бойові припаси до неї не являються предметом злочинів за ч. 1 ст. 263 та ст. 263¹ КК України*;

– статтю 263¹ КК України доповнити частиною четвертою наступного змісту:

Не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади незаконно виготовлену, перероблену, відремонтовану чи фальсифіковану нею вогнепальну зброю або незаконно виготовлені бойові припаси, вибухові речовини чи вибухові пристрої.

Запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї та протидія злочинним угрупованням відповідного спрямування мають реалізовуватися шляхом:

– розроблення та вжиття на центральному та регіональному рівнях заходів щодо системної протидії незаконному обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, виявлення, на основі консолідації зусиль відповідних державних органів, каналів незаконного ввезення зброї до України;

– організації на постійній основі проведення моніторингу незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, боєприпасами та вибуховими матеріалами на об'єктах їх законного зберігання чи використання;

– запровадження дієвої системи виявлення та припинення функціонування джерел доходів, отриманих злочинними угрупованнями від незаконного обігу вогнепальної зброї.

З метою вдосконалення запобігання підрозділами Національної поліції України кримінальним правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї передусім варто забезпечити такий рівень організації й практичного здійснення цієї діяльності, який би представляв собою систему цілеспрямованих заходів щодо:

– збору, аналізу та зберігання інформації про осіб, які причетні (були причетні) до незаконного обігу вогнепальної зброї (підозрюваних, заарештованих);

– виявлення осіб, особливо з числа тих, які прибули із зон проведення бойових дій або які придбали нелегальну вогнепальну зброю, особисто володіють нею, у тому числі з метою використання при вчиненні злочинів, або займаються її ремонтом, переробкою, реалізацією тощо;

– вилучення вогнепальної зброї, яка зберігається незаконно (включаючи роз'яснювальну роботу з населенням на деокупованих територіях), з метою досягнення добровільної її здачі [19];

– перевірки вказаних суб'єктів на предмет можливої їх причетності до правопорушень із використанням чи з намірами використання вогнепальної зброї;

– збору матеріалів для притягнення осіб до адміністративної відповідальності чи, за достатніх підстав, спрямування таких матеріалів до органу досудового розслідування за порушення правил і норм щодо володіння зброєю, з метою недопущення настання тяжких наслідків.

З метою забезпечення ефективної взаємодії підрозділів Національної поліції України щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї вбачаємо доцільним доповнити Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, затверджену наказом МВС України від 07.07.2017 № 575 [20], положеннями про:

обов'язок підрозділів поліції виявляти причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї;

у справах, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, залучати до складу слідчо-оперативної групи з розслідування таких злочинів дільничних офіцерів поліції, на території обслуговування яких вчинено кримінальне правопорушення, а також працівників підрозділів ювенальної превенції, якщо підозрюваною чи потерпілою у справі є особа, яка не досягла 18-річного віку.

Інформаційно-аналітичне забезпечення протидії та запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї має бути спрямоване на: виявлення причин та умов, що сприяють їх незаконному поширенню, а також осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень у цій сфері; створення системи проведення моніторингу, оцінки ефективності діяльності та контролю за реалізацією державної політики у сфері обігу вогнепальної зброї; запровадження єдиної захищеної інформаційної системи, що забезпечить оперативний доступ суб'єктів протидії незаконному обігу вогнепальної зброї до відповідних баз даних, обмін даними, інтеграцію вітчизняних баз даних щодо обігу вогнепальної зброї з аналогічними міжнародними системами тощо.

Важлива роль у запобіганні незаконному обігу вогнепальної зброї має бути відведена *науковій діяльності*. Проведення фундаментальних та комплексних наукових досліджень із зазначеної тематики в області кримінального права, кримінології, кримінального процесу мають забезпечити визначення оптимальних шляхів у здійсненні протидії та запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї та сприяти подальшому підвищенню ефективності цієї діяльності. З метою наукового забезпечення протидії та запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї необхідно передбачити:

– системне та комплексне вивчення наявних проблем нормативно-правового та інституційного забезпечення у досліджуваній сфері;

– підготовку науково-практичних рекомендацій за результатами проведення моніторингу та узагальнення судово-слідчої практики у кримінальних провадженнях щодо незаконного обігу вогнепальної зброї.

Підсумовуючи викладене, необхідно констатувати таке.

Інтенсивність та небезпечність кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї, у тому числі тих, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та створюють високу суспільну напругу, є вагомою загрозою поступальному

розвитку суспільних відносин в Україні. Наслідками вчинення цих протиправних діянь нерідко є непоправна шкода життю та здоров'ю громадян, загибель людей тощо. Протидія та запобігання таким кримінальним проявам має стати одним із головних завдань не тільки правоохоронних органів України, а й усієї системи державних інституцій, які відповідають за внутрішню безпеку в державі.

Негативно впливає на криміногенну ситуацію в Україні, зокрема сприяє поширенню незаконного обігу вогнепальної зброї, збройне повномасштабне вторгнення Росії на територію України, яке вимагає від державних інституцій значних витрат людських та матеріальних ресурсів для забезпечення боєздатності Збройних Сил України, подолання наслідків агресії тощо.

Проведене дослідження окреслених питань свідчить, що в Україні, враховуючи високий ступінь суспільної небезпеки, яку несуть у собі незаконний обіг вогнепальної зброї та поширення кримінальних правопорушень, що вчиняються із застосуванням зброї, назріла потреба для виокремлення державної політики щодо обігу вогнепальної зброї у спеціальний політико-правовий напрям.

Беручи до уваги те, що незаконний обіг вогнепальної зброї має транснаціональний характер, а протидія таким злочинам є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів більшості країн світу, для вироблення ефективної вітчизняної політики у цій сфері суспільних відносин доцільним є використання відповідного міжнародного досвіду та досвіду зарубіжних країн.

Засади державної політики у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів мають бути визначені законом про обіг вогнепальної зброї в Україні, розробленим з урахуванням положень відповідних міжнародно-правових документів.

Головними завданнями такого закону мають бути: забезпечення системного контролю за виробництвом, ввезенням та обігом вогнепальної зброї в Україні, визначення суб'єктів такої діяльності, а також створення правових механізмів протидії незаконному обігу такої зброї та системи запобігання злочинам у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статична інформація, опублікована на офіційному сайті Генеральної прокуратури України. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 10.11.2021).
2. Чи можливі провокації Білорусі та чи буде легалізація зброї, розповів Євген Єнін. Новини України. Телеграф (telegraf.com.ua)
3. Незаконний обіг зброї – Нацполіція проводить роботу для протидії незаконному обігу. Новини на Gazeta.ua
4. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, затверджений Резолюцією 55/255 Генеральної Асамблеї від 31.05.2001. Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792#Text (дата звернення: 05.10.2022).
5. Про приєднання України до Протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Закон України від 02.04.2013 № 159-VII. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_792; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/159-18> (дата звернення: 02.10.2022).
6. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного

виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0637-98> (дата звернення: 02.09.2022).

7. Інструкція про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боеприпасів до неї, затверджена наказом МВС України від 31.05.1993 № 314 та зареєстрованим Міністерством юстиції України від 12.08.1993 за № 106. <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0106-93> (дата звернення: 03.09.2022).

8. Положення про функціональну підсистему “Єдиний реєстр зброї” єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, затверджене наказом МВС України від 10.01.2022 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0090-22> (дата звернення: 02.10.2022).

9. Єдиний реєстр зброї може повноцінно працювати наприкінці жовтня. Ігор Бондаренко (mvs.gov.ua). URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/jedini-rejestr-zbroyi-moze-povnocinno-pracuvati>. (дата звернення: 02.10.2022).

10. Катеринчук І.П., Меркулова В.О. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/3-2017> (дата звернення: 22.09.2022).

11. Фріс Павло. Щодо кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК України). URL: <https://lexinform.com.ua/yuridychna-praktyka/...>(дата звернення: 22.09.2022).

12. Законодавче врегулювання обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні: за крок до історичної події. Богдан Драп'ятій. 7 грудня 2021 року. Голос України. URL: <http://surl.li/chmcz> (дата звернення: 13.09.2022).

13. Проект Закону України “Про право на цивільну вогнепальну зброю” від 25.06.2021 № 5708. Офіційний портал Верховної Ради України URL: w1.c1.rada.gov.ua/ (дата звернення: 05.10.2022)

14. CDC, WISQARS Database, cdc.gov (accessed July 17, 2018).

15. Rebecca M. Cunningham, Maureen A. Walton, and Patrick M. Carter, “The Major Causes of Death in Children and Adolescents in the United States,” *New England Journal of Medicine*, Dec. 20, 2018.

16. Легалізація зброї в Україні: “за” і “проти” ініціативи. URL: <https://24tv.ua/legalizatsiya-zbroyi-v-ukrayini-plyusi-ta-minusi-legalizatsiyi-zbroyi-n1271694><https://24tv.ua/legalizatsiya-zbroyi-v-ukrayini> (дата звернення: 30.09.2022).

17. Голова Нацполіції розповів, де найбільше вилучають незаконної зброї – fixnews.net. URL: <https://fixnews.net/news/268039> (дата звернення: 28.09.2022).

18. Типовой закон о борьбе с незаконным изготовлением и оборотом огнестрельного оружия, его составных частей и компонентов, а также боеприпасов к нему (unodc.org). Организация Объединенных Наций. Вена, 2015. URL: https://www.unodc.org/documents/firearms/organized-crime-protocol/15-01148_r_ebook.pdf (дата звернення: 01.09.2022).

19. Інформація про результати діяльності органів Полтавської обласної прокуратури за 5 місяців 2022 року. URL: https://prokuratura_2.pdf (oblrada-pl.gov.ua) (дата звернення: 01.09.2022).

20. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07 лип. 2017 р. № 575. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 04.09.2022).

REFERENCES

1. Statychna informatsiia, opublikovana na ofitsiynomu saitі Heneralnoi prokuratury Ukrainy. “Static information published on the official website of the General Prosecutor’s Office of Ukraine. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (Date of Application: 10.11.2021) [In Ukrainian].

2. Chy mozhlyvi provokatsii Bilorusi ta chy bude lehalizatsiia zbroi, rozpoviv Yevhen Yenin. “Are provocations to Belarus possible and whether weapons will be legalized, Yevhen Yenin said”. Ukraine news. Telegraph (telegraf.com.ua) [In Ukrainian].

3. Nezakonnyi obih zbroi – Natspolitsiia provodyt robotu dlia protydii nezakonnomu obihu. “Illegal circulation of weapons – the National Police conducts work to combat illegal circulation”. News on Gazeta.ua. [In Ukrainian].

4. Protokol proty nezakonnogo vyhotovlennia ta obihu vohnepalnoi zbroi yii skladovykh chastyn i komponentiv, a takozh boieprypasiv do nei, yakyi dopovniue Konventsiiu Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti, zatverdzhenyi Rezolyutsiieiu 55/255 Heneralnoi Asamblei vid 31.05.2001. “Protocol against the illegal manufacture and circulation of firearms, their component parts and components, as well as their ammunition, which supplements the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, approved by Resolution 55/255 of the General Assembly dated 31.05.2001”. Legislation of Ukraine / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792#Text (Date of Application: 05.10.2022) [In Ukrainian].

5. Pro pryednannia Ukrainy do Protokolu proty nezakonnogo vyhotovlennia ta obihu vohnepalnoi zbroi, yii skladovykh chastyn i komponentiv, a takozh boieprypasiv do nei, yakyi dopovniue Konventsiiu Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti. “On the accession of Ukraine to the Protocol against the illegal manufacture and trafficking of firearms, their component parts and components, as well as their ammunition, which supplements the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Law of Ukraine dated April 2, 2013 No 159-VII”. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_792; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/159-18> (Date of Application: 02.10.2022) [In Ukrainian].

6. Instruksiiia pro poriadok vyhotovlennia, prydbannia, zberihannia, obliku, perevezennia ta vykorystannia vohnepalnoi, pnevmatychnoi, kholodnoi i okholoshchenoi zbroi, prystroiv vitchyznianoho vyrobnytstva dlia vidstrilu patroniv, sporiadzhenykh humovymy chy analohichnymy za svoimy vlastyvostiamy metalnymy snariadamy nesmertelnoi dii, ta patroniv do nykh, a takozh boieprypasiv do zbroi, osnovnykh chastyn zbroi ta vybukhovoykh materialiv, zatverdzhena nakazom Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 21.08.1998 № 622. “Instructions on the procedure for the manufacture, acquisition, storage, accounting, transportation and use of firearms, pneumatic, cold and cooled weapons, devices of domestic production for firing cartridges, equipped with rubber or similar in their properties metal projectiles of non-lethal action, and cartridges for them, and also ammunition for weapons, main parts of weapons and explosive materials, approved by order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 21.08.1998 No 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0637-98> (Date of Application: 02.09.2022) [In Ukrainian].

7. Instruksiiia pro poriadok pryimannia, zberihannia, obliku, znyshchennia chy realizatsii vyluchenoj, dobrovilno zdanoi, znaydenoi zbroi ta boieprypasiv do nei, zatverdzhena nakazom MVS Ukrainy vid 31.05.1993 № 314 ta zareiestrovanyim Ministerstvom yustytysii Ukrainy vid 12.08.1993 za № 106. “Instructions on the procedure for receiving, storing, accounting, destroying or selling seized, voluntarily surrendered, found weapons and ammunition for them, approved by order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 31.05.1993 No 314 and registered by the Ministry of Justice of Ukraine dated 12.08.1993 under No 106”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0106-93> (Date of Application: 03.09.2022) [In Ukrainian].

8. Polozhennia pro funktsionalnu pidsystemu “Yedynyi reiestr zbroi” yedynoi informatsiinoi systemy Ministerstva vnutrishnikh sprav, zatverdzhene nakazom MVS Ukrainy vid 10.01.2022 № 2. “Regulation on the functional subsystem “Unified weapon register” of the unified information system of the Ministry of Internal Affairs, approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 10.01.2022 No 2”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0090-22> (Date of Application: 02.10.2022) [In Ukrainian].

9. Yedynyi reiestr zbroi mozhe povnotsinno pratsiuvaty naprykintsi zhovtnia. “The unified weapons registry can be fully operational at the end of October”. Igor Bondarenko (mvs.gov.ua). URL: <https://mvs.gov.ua/uk/news/jedinii-rejestr-zbroji-moze-povnocinno-pracyuvati>. (Date of Application: 02.10.2022) [In Ukrainian].

10. *Katerynychuk I.P., Merkulova V.O.* Protydiia zlochynnosti: problemy praktyky ta naukovometodychne zabezpechennia. “Combating crime: problems of practice and scientific and methodological support. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/3-2017> (Date of Application: 22.09.2022) [In Ukrainian].

11. *Fris Pavlo.* Shchodo kryminalnoi vidpovidalnosti za nezakonne povodzhennia zi zbroieiu, boiovymy prypasamy abo vybukhovymy rechovynamy. “Regarding criminal liability for illegal handling of weapons, ammunition or explosives (Article 263 of the Criminal Code of Ukraine). URL: <https://lexinform.com.ua/yuridychna-praktyka/...>(Date of Application: 22.09.2022) [In Ukrainian].

12. Zakonodavche vrehulyuvannia obihu tsyvilnoi vohnepalnoi zbroi v Ukraini: za krok do istorychnoi podii. “Legislative regulation of the circulation of civilian firearms in Ukraine: one step

closer to a historic event”. Bohdan Drapiaty. December 7, 2021. Voice of Ukraine. URL: <http://surl.li/chmcz/> (Date of Application: 13.09.2022) [In Ukrainian].

13. Proiekt Zakonu Ukrainy “Pro pravo na tsyvilnu vohnepalnu zbroiu”. “Draft Law of Ukraine “On the Right to Civilian Firearms” dated 25.06.2021 No 5708”. Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: w1.c1.rada.gov.ua/ (Date of Application: 05.10.2022) [In Ukrainian].

14. CDC, WISQARS Database, cdc.gov (accessed July 17, 2018) [In English].

15. *Rebecca M. Cunningham, Maureen A. Walton, and Patrick M. Carter* (2018). “The Major Causes of Death in Children and Adolescents in the United States,” *New England Journal of Medicine*, Dec. 20. [In English].

16. Lehalizatsiia zbroi v Ukraini: “za” i “proty” initsiatyvy. “Legalization of weapons in Ukraine: “for” and “against” initiatives”. URL: https://24tv.ua/legalizatsiya_zbroyi_v_ukrayini_plyusi_ta_minusi_legalizatsiyi_zbroyi_n1271694https://24tv.ua/legalizatsiya_zbroyi_v_ukrayini (Date of Application: 30.09.2022) [In Ukrainian].

17. Holova Natspolitsii rozpoviv, de naibilshe vyluchaiut nezakonnoi zbroi. “The head of the National Police told where most illegal weapons are seized” - fixnews.net. URL: <https://fixnews.net/news/268039> (Date of Application: 28.09.2022) [In Ukrainian].

18. Tipovoi zakon o borbe s nezakonnym izhotovleniem i oborotom ohniestrielnogo oruzhiia, ieho sostavnykh chastiei i komponientov, a takzhe boiepripravov k niemu. “Model law on the fight against the illegal manufacture and circulation of firearms, their components and components, as well as ammunition for them (unodc.org)”. United Nations. Vienna, 2015. URL: https://www.unodc.org/documents/firearms/organized-crime-protocol/15-01148_r_ebook.pdf (Date of Application: 01.09.2022) [In Russian].

19. Informatsiia pro rezultaty diialnosti orhaniv Poltavskoi oblasnoi prokuratury za 5 misiatsiv 2022 roku. “Information on the results of the activities of the bodies of the Poltava Regional Prosecutor’s Office for 5 months of 2022. URL: https://prokuraturat_2.pdf (oblrada-pl.gov.ua) (Date of Application: 01.09.2022) [In Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii vzayemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannya z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni. “On the approval of the Instructions on the organization of the interaction of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in the prevention of criminal offenses, their detection and investigation: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated July 7. 2017 No 575”. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>. (Date of Application: 04.09.2022) [In Ukrainian].

UDC 343.344:355.01

Verbenskyi Mykhailo,

Doctor of Juridical Sciences, Full Professor, Honored Lawyer of Ukraine,
Director of the State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-6870-5427

Svirin Mykola,

Candidate of Juridical Sciences, Senior Research Fellow,
Chief Researcher, State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-9443-7566

**PROBLEMATIC ISSUES OF IMPROVING COUNTERACTION
AND PREVENTION OF ILLEGAL CIRCULATION OF FIREARMS
AND AMMUNITION UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE
(ISSUES OF LEGISLATIVE SUPPORT)**

The article was prepared with the purpose of developing proposals regarding ways of improving counteraction and prevention of illegal circulation of firearms

© Verbenskyi Mykhailo, Svirin Mykola, 2022

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2022.3\(57\).8](https://doi.org/10.36486/np.2022.3(57).8)

Issue 3(57) 2022

<http://naukaipravoohorona.com/>

under martial law in Ukraine. For the implementation of the goal the following analysis was carried out: the most important international legal documents and experience of foreign countries on legislative support in this sphere; the state of the National Police activity on counteraction and prevention of crimes in the sphere of arms circulation; the main reasons for the spread of illegal arms circulation in Ukraine and factors that affect the disclosure of such crimes; the position of experts on ways to improve legislation in the area under study.

We have stated, that the illegal circulation of firearms under martial law in Ukraine is gaining momentum. At the same time, the law enforcement system in Ukraine is experiencing significant difficulties with the detection of crimes in this area, which is associated in particular with: imperfect legislative regulation of such circulation, as well as criminal-law counteraction to the crimes of this category; miscalculations in the organization of timely detection and seizure of weapons from illegal circulation, etc.

International experience and the experience of foreign countries demonstrate that effective combating and prevention of illicit trafficking in firearms today is carried out with appropriate legislative support in this area and cooperation with international organizations. In most countries of the world, circulation of firearms is regulated by special laws, which also regulate the circulation of civilian firearms. However, Ukraine today remains one of the few countries in the world, where the circulation of weapons is defined at the level of regulations.

Argued, first of all, that the law on the circulation of firearms should ensure the implementation of systemic control over the production, import and circulation of weapons. In turn, at the present stage in Ukraine in a state of war it is premature to legalize short-barrelled firearms for citizens, which may lead to deterioration of the criminal situation. The author's versions of the definition of the concepts: firearms, weapons circulation, prevention of illegal circulation of firearms, as well as amendments and additions to the Criminal Code of Ukraine are proposed. The ways of improving the prevention of the studied crimes are defined.

According to the results of the study, we conclude, that combating and prevention of illegal circulation of firearms constitutes one of the main tasks of the system of state bodies responsible for internal security in the state. The principles of state policy in the sphere of circulation of firearms in Ukraine should be defined by the law on the circulation of firearms, developed taking into account the provisions of international legal instruments.

Keywords: combating and preventing crimes, illegal trafficking of firearms, legal support, international experience.

Отримано 11.10.2022